

Araştırma

2025; 34(2): 222-229

**EBEVEYN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI VE ERGENLERİN İNTERNET BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİDE
 ÇOCUK CİNSİYETİNİN DÜZENLEYİCİ ETKİSİ**
**THE MODERATING EFFECT OF CHILD GENDER ON THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTAL CHILD-RAISING
 ATTITUDES AND ADOLESCENTS' INTERNET ADDICTION**

Mehtap METİN KARAASLAN¹, Zehra ÇINAR²

¹Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Rize, Türkiye

²Bağımsız Araştırmacı, Çorum, Türkiye

ÖZ

Bu çalışmada ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile ergenlerde internet bağımlılığı arasındaki ilişkide çocuk cinsiyetinin etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Tanımlayıcı kesitsel nitelikteki araştırma, Nisan-Mayıs 2024 tarihleri arasında 264 lise öğrencisi ile yürütülmüştür. Kişisel bilgi formu, algılanan helikopter tutum ölçeği ve internet bağımlılığı ölçeği kullanılarak toplanan veriler SPSS 26 ve AMOS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada öğrencilerin %82.6'sı, karşı cins olarak doğmuş olsa bile ailesinin internet kullanmasına karşı tutumunun değişmeyeceğini ifade etmiştir. Bulgular, öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarının ölçeğin üst sınırlarına yakın seyrettiğini ve bu nedenle internet kullanımının bağımlılık düzeyinde olduğunu göstermiştir. Ayrıca öğrenciler, anne ve baba tutumlarını genel olarak "normal" algılamıştır. Bu durum, ebeveynlerin aşırı müdahaleci (helikopter) veya ilgisiz bir yaklaşım sergilemediğine işaret etmektedir. Öğrencilerin internet bağımlılığı ebeveyn tutumundan etkilense de cinsiyet bu etkiyi değiştirmemektedir. Başka bir deyişle, ebeveyn tutumunun öğrencilerin internet bağımlılığı üzerindeki etkisinde cinsiyetin düzenleyici (moderatör) bir rolü olmadığı ($p<0.05$) tespit edilmiştir.

ABSTRACT

This study aimed to determine the effect of child gender on the relationship between parents' child rearing attitudes and Internet addiction in adolescents. The descriptive cross-sectional study was conducted with 264 high school students between April and May 2024. Data were collected using personal information form, perceived helicopter attitude scale and internet addiction scale. Data were analyzed using SPSS 26 and AMOS software. Students 82.6% stated that if they had been born as the opposite sex, their family's attitude towards internet use would not have changed. The findings showed that the internet addiction scores of the students were close to the upper limits of the scale and therefore, internet use was at the level of addiction. In addition, students perceived their parents' attitudes as "normal" in general. This indicates that parents did not exhibit an overly intrusive (helicopter) or indifferent approach. Although students' Internet addiction is affected by parental attitude, gender does not change this effect. In other words, it was determined that gender did not play a moderating role ($p<0.05$) in the effect of parental attitude on students' Internet addiction.

Anahtar kelimeler: Adölesan, çocuk yetiştirme, ebeveyn, internet bağımlılığı

Keywords: Adolescents, child rearing, parent, internet addiction

Makale Geliş Tarihi : 05.12.2024
 Makale Kabul Tarihi: 30.04.2025

Sorumlu Yazar: Dr Öğr. Üyesi Mehtap METİN KARAASLAN, m.metinkaraaslan@gmail.com, 0000-0002-1575-3799, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Rize, Türkiye.

Yazarlar: Hemşire Zehra ÇINAR, zeraacinar@gmail.com, 0009-0006-8002-1304

GİRİŞ

Teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte, internet başlangıçtaki amaçlarının ötesine geçerek yaşamın her alanında temel bir ihtiyaç hâline gelmiştir. Bilgiye ulaşım ve iletişimi kolaylaştırma hedefiyle doğan internetin aşırı ve kontrolsüz kullanımı ise giderek yaygınlaşmış; bu durum, psikopatolojik bir sorun olarak değerlendirilen “internet bağımlılığı” kavramını gündeme getirmiştir.^{1,2} Aşırı internet kullanımının tetiklediği dopamin salgısı, haz duygusunu artırarak bağımlılık davranışının sürekli tekrarına yol açmaktadır.³ Dahası, uzun süreli fiziksel hareketsizlik, günlük sorumlulukların ihmal edilmesi gibi faktörler; bireylerin psikolojik sağlığını, sosyal ilişkilerini ve genel yaşam kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir.^{4,5}

Ergenlik dönemi, hızlı fiziksel ve psikolojik değişimler nedeniyle internet bağımlılığına karşı daha savunmasız bir dönem olarak kabul edilmektedir.⁶⁻⁸ Aileden yeterli ilgi ve destek alamayan ergenler, duygu ve düşüncelerini çevrimiçi platformlarda daha rahat ifade ettiklerini düşünerek internete yönelmektedir.⁹

Yapılan çalışmalar internet kullanımının, özellikle ergenlik çağında belirgin ölçüde arttığını göstermektedir.^{10,11} Öte yandan ebeveynlerin çocuğa yaklaşımı ve tutumları, ergenlerde internet bağımlılığı riskini daha da yükseltebilmektedir.^{12,13} Aile içerisindeki davranışlar, çocukların kişilik gelişiminden benlik algısına ve başkalarıyla kurdukları ilişkilere kadar pek çok alanı doğrudan etkilemektedir. Anne ve babalar, tutum ve davranışlarıyla çocuklarını duyarlı, ilgili, sorumlu ve mutlu bireyler hâline getirebilecekleri gibi; kaygısız, sorumsuz ve mutsuz bireyler olmalarına da zemin hazırlayabilirler.¹⁴ Ergenlerin aşırı internet kullanımını etkileyen unsurları ele alan bir çalışmada, aileleriyle olumlu etkileşim kuran gençlerin interneti daha kontrollü kullandıkları tespit edilmiştir.¹³ Bunun yanı sıra, güvenli bağlanma duygusu geliştiren ergenlerde de internet bağımlılığı oranının daha düşük olduğu dikkat çekmektedir.¹⁵ Öte yandan, aile içindeki yoğun çatışma ortamı ile baskıcı ebeveyn yaklaşımları, ergenlerin internet bağımlılığı geliştirme riskini anlamlı ölçüde artırmaktadır.¹²

Ebeveyn tutumlarını sosyo-ekonomik düzey, aile tipi, iş, eğitim düzeyi, yaşanan çevre, kültürel özellikler gibi faktörler etkileyebilmektedir. Çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası ve kardeş sayısı gibi çocuğa ait özellikler de ebeveyn tutumlarını etkileyebilmektedir.¹⁶

Bu çalışmada, ergenlerin internet bağımlılık düzeylerini belirlemek ve ebeveyn tutumları ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkide cinsiyetin düzenleyici etkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırma bu doğrultuda şu sorulara yanıt aramaktadır:

1. Ergenlerde internet bağımlılığı düzeyi yüksek midir?
2. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile ergenlerin internet bağımlılığı arasındaki ilişkide cinsiyetin düzenleyici bir etkisi var mıdır?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmaya başlamadan önce Milli Eğitim Müdürlüğünden kurum izni (03.04.2024 tarih, E-57774812-605.01-100043676 sayı) alınmıştır. Katılımcılara araştırma esnasında toplanan verilerin gizlilik içerisinde anonim olarak işleneceği, söz konusu çalışma dış-

ında kullanılmayacağı ve diledikleri zaman çalışmadan ayrılacakları bilgisi verilmiştir. Araştırma insandan elde edilen verilerin kullanımına dayalı olduğundan “Bilgilendirilmiş Onam”, “Gönüllülük” ve “Gizliliğin Korunması” İlkelerine uyulmuştur.

Katılımcılar ve Popülasyon

Bu araştırma, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocukların internet bağımlılığı arasındaki ilişkide cinsiyetin etkisini belirlemek amacıyla kesitsel tanımlayıcı olarak planlanmıştır. Nisan-Mayıs 2024 tarihleri arasında Türkiye’nin kuzeydoğusunda yer alan bir ilde yürütülen bu araştırmanın evreni merkez ilçedeki resmî ortaöğretim okullarında (N:11 okul) eğitim gören öğrenciler oluşturmıştır. Örneklem büyüklüğü G power analizi ile belirlenmiştir. 19 değişkenli regresyon analizine göre %5 Tip I hata oranı, orta etki büyüklüğü (EB=0.15) ve %95 güç oranı ile yapılan hesaplamada, çalışmaya en az 217 katılımcının dahil edilmesi gerektiği hesaplanmıştır. Veri kayıpları olabileceği (%10-20) göz önünde bulundurularak 270 kişiye ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmanın örneklemini, evrenden kolayda örnekleme ile seçilen 9,10,11 ve 12. sınıfta okuyan öğrencilerden oluşmuştur. 14-18 yaş arasında olan, orta öğretim kurumlarında öğrenim gören, zihinsel ya da nörolojik engeli olmayan, her iki ebeveyni de sağ olan ve araştırmaya gönüllü olan katılımcılar araştırmaya dahil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veriler Kişisel Bilgi Formu, Algılanan Helikopter Tutum Ölçeği ve İnternet Bağımlılığı Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Literatür taranarak¹⁷⁻¹⁹ oluşturulan kişisel bilgi formunda öğrencilere yaş, cinsiyet, internette bulunma süresi vb. olmak üzere toplam 21 soru sorulmuştur.

Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutum Ölçeği

Demokratik, ihmalkâr, otoriter ve hoşgörülü anne baba yaklaşımlarını ölçebilmek amacıyla 21 madde, 4 alt boyut ve dörtlü likert tipten oluşan algılanan helikopter ebeveyn tutum ölçeği Yılmaz (2019) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Hem anne ve hem de baba tutumlarını ölçebilen ölçekten alınabilecek en düşük puan 21, en yüksek puan ise 84’tür. Alınan puanlar 21 ile 31 arasında ise ilgisiz ebeveyn tutumu, 32 ile 55 arasında ise normal ilgi sınırı, 56 puan ve üzerinde ise helikopter ebeveyn tutumu olarak değerlendirilir. Ölçekte ters maddeler bulunmamaktadır.²⁰ Algılanan helikopter anne ve baba ölçeğinin iç tutarlık katsayısı sırayla 0.85 ve 0.83 iken, bizim çalışmamızda sırayla 0.85 ve 0.84 olarak bulunmuştur.

İnternet Bağımlılık Ölçeği

Günüş ve Kayri (2010) tarafından geliştirilen 5’li likert tip, 35 madde 4 alt boyuttan oluşan ölçeğin tüm maddeleri bağımlılığa yönelik olup, beşli Likert dereceleme ile ölçeklendirilmiştir. Ölçek puanları 35 ile 175 arasında değişmektedir. Ölçekte ters maddeler bulunmamaktadır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı 0.94’tür.²¹ Mevcut çalışmada da iç tutarlık katsayısı 0.94 bulunmuştur.

Ölçekte bireylerin bağımlılık durumları dört sınıftan oluşmuştur (bağımlı grup, bağımlılık riski taşıyan grup, eşik grup ve bağımlı olmayan grup). Eşik değer 68.50 olarak belirlenmiştir ve ölçek toplam puanı eşik değerinin üstünde olan bireyler için bağımlı ya da olası bağımlı oldukları, ölçek toplam puanı eşik değerinin altında

olan bireyler için ise bağımlı olmadıkları anlamına gelmektedir.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için öncelikle İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmıştır. Okul yönetimleriyle görüşülerek araştırmanın amacı açıklanmış ve veri toplama süreci için randevu talep edilmiştir. İlk buluşmada, öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilmiş ve ebeveyn onaylarını almak amacıyla bilgilendirilmiş onam formları dağıtılmıştır. Onam formunu getiren ve çalışma kriterlerini karşılayan öğrencilerden araştırmaya katılmayı kabul edenlere, yaklaşık 20 dakika süren yüz yüze anket uygulanmıştır. Katılımcılar, 22.04.2024-31.05.2024 tarihleri arasında araştırmaya davet edilmiş, toplam 270 öğrenciye anket dağıtılmış hepsi anketi tamamlayarak %100 katılım oranı sağlanmıştır. Sadece ebeveynlerinin imzaladığı onay formunu ulaştıran öğrencilere anketler dağıtıldığı için yüksek katılım oranı görülmüştür.

Araştırmanın Değişkenleri

Bağımlı Değişkenler: Kişisel Bilgi Formunda Yer Alan Değişkenler

Bağımsız Değişkenler: Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutum Ölçeği ve İnternet Bağımlılık Ölçeği.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin işlenmesi ve istatistik analizlerinde, SPSS 26 (IBM Corporation, Armonk, NY, ABD) programı kullanılmıştır. Analiz öncesi uç değerlere bakılmış ve 6birey çalışmadan çıkarılmıştır (n=264). Verilerin dağılımı Shapiro Wilk testi ile değerlendirilmiştir ve veriler normal dağılım göstermiştir (p>0.05). Sürekli değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleriyle, kategorik değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler frekans ve yüzde ile gösterilmiştir. Ebeveyn tutumları ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki pearson korelasyon analizi ile gösterilmiştir. Ayrıca ebeveyn tutumunun internet bağımlılığı üzerine etkisinde cinsiyetin düzenleyici rolü yapısal eşitlik modellemesi (YEM) ile gösterilmiştir. Bunun için SPSS 26 programı ile uyumlu çalışan AMOS programından yararlanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi p<0.05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların yaş aralığı 14 ile 18 arasında olup, öğrencilerin %54.9'u kız, %44.7'si erkektir. Katılımcıların büyük çoğunluğu, ailelerinin gelir düzeyini "iyi" veya "orta" olarak tanımlamıştır. Anne ve babaların eğitim durumuna bakıldığında, annelerin %31.8'inin, babaların ise %38.3'ünün lise mezunu olduğu saptanmıştır. Annelerin %31.8'i, babaların ise %90.9'u bir işe sahiptir (Tablo 1).

Öğrencilerin %58.7'si aileleriyle olumlu ilişkiler kurduklarını, %4.5'i ise aileleri ile olumsuz ilişkiler yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcıların %68.6'sı aile bireyleriyle birlikte zaman geçirdiklerini ifade etmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %95.5'i internete bağlanmak için gerekli cihazlara kolaylıkla erişebildiklerini bildirmiş; yarısından fazlasının (toplamda %62.5) günde üç saatten fazla internet kullandıkları gözlemlenmiştir (3-5 saat arası kullanım %39.8; 5 saatten fazla kullanım %22.7). Öğrencilerin %97'si internete bağlanmak için ağırlıklı olarak akıllı telefonları tercih ettiklerini belirtirken, %75.7'sinin Instagram, önemli bir kısmının da

Tablo 1. Öğrencilerin özelliklerine göre dağılımı

	N	Min. - Max.	X±SS
Yaş	264	14-18	15.98±1.257
Kardeş Sayısı	260	1-7	2.63±0.988
		Sayı	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kadın	145	54.9
	Erkek	118	44.7
	9	85	32.2
Sınıf	10	77	29.2
	11	45	17.0
	12	57	21.6
	Kötü	6	2.3
Aile Gelir Durumu	Orta	109	41.3
	İyi	126	47.7
	Çok İyi	21	8.0
	İlkokul	77	29.2
Anne Eğitim Düzeyi	Ortaokul	42	15.9
	Lise	84	31.8
	Üniversite	61	23.1
	İlkokul	34	12.9
Baba Eğitim Düzeyi	Ortaokul	45	17.0
	Lise	101	38.3
	Üniversite	84	31.8
	Evet	84	31.8
Anne Çalışma Durumu	Hayır	180	68.2
	Evet	240	90.9
Baba Çalışma Durumu	Hayır	24	9.1
	İyi	155	58.7
Algılanan Aile İlişki Durumu	Orta	97	36.7
	Kötü	12	4.5
Beraber Geçirilen Zaman Varlığı	Evet	181	68.6
	Hayır	83	31.4
	Evet	252	95.5
Cihazla Ulaşma İmkani	Hayır	11	4.2
	0-1 Saat	13	4.9
Günlük İnternet Kullanım Süresi	1-3 Saat	86	32.6
	3-5 Saat	105	39.8
	5 Saatten Fazla	60	22.7
	45 Dakikaya Kadar	116	43.9
Tek Oturuşta İnternet Kullanım Süresi	45dk-1.5 Saat	101	38.3
	1,5-3 Saat	21	8.0
	3-5 Saat	18	6.8
	Telefon	256	97.0
İnternete Bağlanma Aracı	Bilgisayar	130	49.3
	Tablet	54	20.5
	Televizyon	4	1.6
	Oyun Konsolu	1	0.4
	Facebook	4	1.5
	Instagram	200	75.7
	Twitter	21	8.0
	Snapchat	29	11.0
	Youtube	120	45.5
Kullanılan Uygulama	Whatsapp	59	22.3
	Tiktok	14	5.4
	Steam	2	0.8
	Discord	4	1.6
	Spotify	5	2.0
	Evet	45	17.0
İnternet Kullanımında Saat Sınırı Varlığı	Hayır	219	83.0
	Anne	36	13.6
Evet İse Kim	Baba	16	6.1
	Evet	45	17.0
Karşı Cins Olsaydım Ailemin Tutumunda Değişiklik Durumu	Hayır	218	82.6

N: Sayı; Min.: Minimum; Max: Maksimum; X: Ortalama; SS: Standart sapma

YouTube ve WhatsApp gibi platformları yoğun biçimde kullandığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Öğrencilerin yalnızca %17'sinin internet kullanımında saat sınırı bulunurken, %83'ünün herhangi bir sınırlaması olmadığı tespit edilmiştir. Saat sınırlamasının uygulandığı ailelerde bu kuralı daha çok annelerin (%13.6) koyduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %17'si, eğer farklı bir cinsiyette olsalardı ailelerinin internet kullanımına yönelik tutumunun değişeceğini düşündüklerini belirtmiş; buna karşılık, %82.6'sı ailelerinin tutumunda bir farklılık olmayacağına inandıklarını ifade etmiştir (Tablo 1).

Öğrencilerin internet bağımlılığı toplam puan ortalamaları 124.73 ± 25.61 , helikopter anne tutumu toplam puan ortalaması 48.68 ± 11.17 ve helikopter baba tutumu toplam puan ortalaması 40.96 ± 10.27 bulunmuştur (Tablo 2). İnternet bağımlılığı ile helikopter anne tutumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki ($r: -0.137$; $p: 0.03$) varken internet bağımlılığı ile helikopter baba tutumu ($r: -0.05$; $p: 0.38$) arasında istatistiksel olarak bir fark bulunamamıştır (Tablo 2).

çalışma kapsamında elde edilen CMIN/DF değeri 2.57 olup, iyi bir uyum gösterdiği görülmüştür. Goodness of Fit Index (GFI) değerinin ≥ 0.90 olması iyi uyum, 0.80–0.90 aralığı ise kabul edilebilir uyum olarak yorumlanmaktadır. Çalışmada hesaplanan GFI değeri 0.98 olup, iyi uyuma işaret etmektedir. Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) değeri için de ≥ 0.85 –0.90 ve üzeri iyi uyum olarak kabul edildiğinden, elde edilen 0.94 değeri iyi uyumun bir göstergesidir. Comparative Fit Index (CFI) açısından ≥ 0.95 değeri iyi uyuma, 0.90–0.95 ise kabul edilebilir uyuma işaret etmektedir. Çalışmada hesaplanan 0.99'luk CFI değeri, modelin iyi uyumunu desteklemektedir. Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) değerinin < 0.06 olması iyi uyumu, 0.08'e kadar olan değerlerin ise kabul edilebilir uyumu gösterdiği kabul edilmektedir. Bu kapsamda, çalışmada RMSEA değeri 0.077 olarak tespit edilmiş olup, kabul edilebilir düzeyde bir uyumu yansıtmaktadır.^{22,23}

Cinsiyetin düzenleyici (moderatör) değişken olarak dahil edilmediği analizde (H2 hipotezi), ebeveyn tutum-

Tablo 2. Ebeveyn tutumları ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki

		HAT	HBT	İBT	Min.-Max.	XX $\pm$ SS
HAT	r	1.00			25-84	48.68 $\pm$ 11.17
HBT	r	0.55**	1.00		21-74	40.96 $\pm$ 10.27
İBT	r	-0.13*	-0.05	1.00	35-175	124.73 $\pm$ 25.61

** $p < 0.01$ * $p < 0.05$, r: Pearson Korelasyon

İBT: İnternet bağımlılığı toplam puanı; HAT: Helikopter Anne Toplam Puanı; HBT: Helikopter Baba Toplam Puanı

Yapılan analizler doğrultusunda, cinsiyetin ebeveyn tutumları ile çocukların internet bağımlılığı arasındaki ilişkide düzenleyici bir rol oynayıp oynamadığı incelenmiştir. Helikopter baba tutumu ile internet bağımlılığı arasında bir ilişki tespit edilmediği (Tablo 2) için, ileri düzey analizler yalnızca helikopter anne toplam puanı üzerinden sürdürülmüştür.

Araştırmada ilk olarak yapısal modelin uyumunu değerlendirebilmek için çeşitli uyum indeksleri ele alınmıştır. Ki-kare/serbestlik derecesi (χ^2/df) oranının 3'ün altında olması, genel olarak iyi uyumu işaret etmektedir. Bu

ların çocukların internet bağımlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu saptanmıştır ($p=0.02$; Tablo 3; Şekil 1). Spesifik olarak, "helikopter anne" tutumu arttıkça, çocukların internet bağımlılığı düzeyinin azaldığı gözlenmiştir ($B=-0.13$). Ancak, ebeveyn tutumunun internet bağımlılığı üzerindeki etkisinde cinsiyetin düzenleyici rolü istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($-0.01 < 1.96$; $p=0.07$; $p=0.15$; Tablo 3; Şekil 2–3). Bu sonuçlar, cinsiyet faktörünün ebeveyn tutumu ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkide belirleyici bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Tablo 3. Ebeveyn tutumları ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkide cinsiyetin düzenleyici rolü

	β	B	S.E.	C.R.	P
İBK<---HAT	-0.13	-0.31	0.14	-2.24	0.02
İBK<---HAT (K)	-0.14	-0.31	0.17	-1.77	0.07
İBK<---HAT (E)	-0.13	-0.32	0.22	-1.42	0.15
Critical Ratios for Differences between Parameters	-0.01				

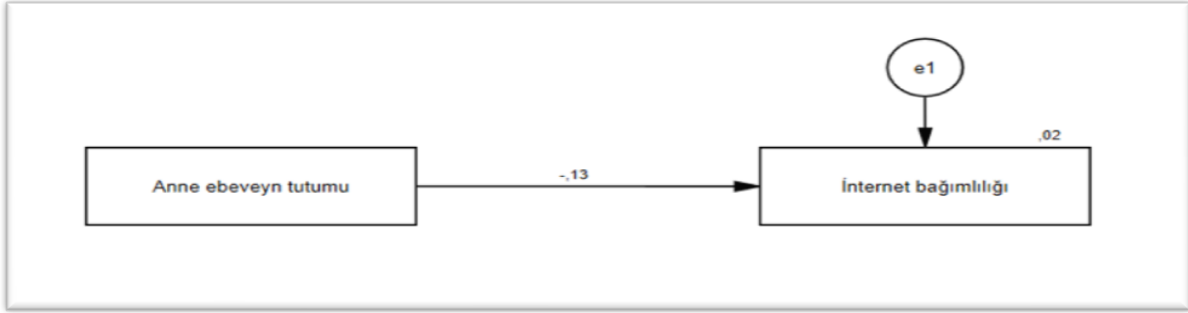
B: Satandardize regresyon weight, B: unstandardize regresyon weight; S.E.: Standart Hata; C.R: Critical Ratio

Şekil 1. Cinsiyet değişkeni olmadan helikopter anne tutumunun internet bağımlılığı üzerine etkisi

Şekil 2. Helikopter anne tutumunun internet bağımlılığı üzerine etkisinde kız cinsiyetinin düzenleyici rolü

Şekil 3. Helikopter anne tutumunun internet bağımlılığı üzerine etkisinde erkek cinsiyetinin düzenleyici rolü

TARTIŞMA

Bu çalışmada ergenlerin ebeveyn tutumları ve internet bağımlılıkları arasındaki ilişki ve bu ilişkide cinsiyetin etkisini belirlemek amaçlanmıştır.

Öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarının, belirli bir eşiğin üzerinde yer aldığı görülmüştür. Ölçütlere göre, bu puan düzeyi “bağımlılık riski” düzeyini de aşarak “bağımlı grup” kategorisine işaret etmektedir. Dolayısıyla, araştırmamızdaki ergenlerin internet bağımlılığı düzeyinde olduğu söylenebilir.²¹ Benzer biçimde, Li ve ark. pandemi döneminde genel nüfusta internet bağımlılığını %36.7, şiddetli internet bağımlılığını ise %2.8 olarak bildirirken, pandemi sonrasında bağımlılık şiddetinin arttığını vurgulamıştır.²⁴ Karki ve ark.’nın çalışmasında, katılımcıların yaklaşık beşte birinde (%21.5) sınırda internet bağımlılığı, %13.3’ünde ise olası internet bağımlılığı bulunmuştur.²⁵ Dalamatia, internet bağımlılığının genel yaygınlığını %10.6 olarak rapor etmiştir.²⁶ Örneklem büyüklüğü 16.585 olan bir meta-analizde, internet bağımlılığının %31.51 düzeyinde seyrettiği gösterilmiştir.²⁷ Okul temelli bir kesitsel çalışmada, öğrenciler arasında internet bağımlılığı yaygınlığı %10.5 olarak belirlenmiştir;²⁸ Ramazanoğlu da lise öğrencilerinde bağımlılık düzeyinin orta düzeyde olduğunu saptamıştır.²⁹ Bu veriler, ergenler arasında internet bağımlılığının yaygın bir sorun olduğunu ve çalışma sonuçlarımızla paralellik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, özellikle ergenlik dönemindeki öğrenciler arasında internet kullanımının kontrolsüz hale gelme potansiyelini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Ergenlerin aile, okul ve arkadaş çevrelerinden aldıkları sosyal destek, internet kullanımının sağlıklı sınırlar içerisinde kalmasında belirleyici bir rol oynayabilir. Bu bağlamda, ailelerin bilinçli yaklaşımı, eğitimcilerin farkındalığı ve uygun rehberlik hizmetleri, olası bağımlılık riskini azaltacak müdahaleleri güçlendirecektir.

Çalışma bulguları, yalnızca %17’lik bir oranda ergenin aileleri tarafından internet kullanımına yönelik süre

kısıtlamasına tabi tutulduğunu, dolayısıyla büyük çoğunluğun kontrolsüz internet kullanımına açık olduğunu göstermiştir. Bu durum, ergenlerin çevrimiçi ortamda geçirdikleri süreyi artırarak bağımlılık geliştirme riskini yükseltmektedir. Aynı zamanda, hareketsiz yaşam tarzına yol açarak fizyolojik sorunları tetiklediği gibi, sosyal ilişkilerde zayıflama ve akademik performansın olumsuz etkilenmesi gibi psikososyal riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, internet kullanımına dair belirli zaman dilimlerinin oluşturulması, ebeveynlerin farkındalığının artırılması, aile içi iletişimin ve desteğin güçlendirilmesi ile sanal ortamın dışında gerçekleştirilen sosyal etkinliklere yönlendirmenin teşvik edilmesi önem taşımaktadır.

Bu araştırmada, ebeveyn tutumlarının ergenlerin internet bağımlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Özellikle helikopter ebeveyn tutumunun artmasıyla birlikte internet bağımlılığının azaldığı gözlenmiştir ($B=-0.13$, $p=0.02$). Geniş ve Ayaz-Alkaya, ebeveynlerini ihmalkar olarak algılayan ergenlerin daha yüksek dijital oyun bağımlılığına sahip olduğunu belirtmiştir.³⁰ Benzer biçimde Uncu ve ark.’nın demokratik bir ebeveyn tutumunun bilgisayar yararlı şekilde kullanmada en etkili yaklaşım olduğunu vurgulamıştır.³¹ Diğer çalışmalarda da ebeveyn tutumunun çocuk ve ergenlerde internet bağımlılığıyla ilişkili olduğu rapor edilmiştir.^{5,32-34} Ancak Guo ve ark.’nın, duygusal sıcaklık gibi olumlu ebeveynlik stillerinin internet bağımlılığının gelişimine karşı koruyucu bir rol oynadığını, reddetme ve aşırı koruma (helikopter ebeveyn) içeren tutumların ise potansiyel bir risk faktörü oluşturduğunu bildirmiştir.¹ Bu çelişki, farklı kültürel bağlamlarda ebeveynlik stillerinin farklı algılanmasından veya tutumun ölçülme biçiminden kaynaklanabilir. Kimi toplumlarda “helikopter ebeveynlik” aşırı kontrol edici ve müdahaleci olarak algılanırken, kimi toplumlarda “yakın takip ve ilgi” şeklinde yorumlanabilir.

Ayrıca ebeveyn tutumunu belirlemek için kullanılan

ölçekler çalışma sonuçlarını şekillendirebilir. Farklı ölçeklerin “aşırı korumacılık,” “duygusal sıcaklık” veya “ihmalgarlık” gibi alt boyutları farklı isimlendirebilir ya da değişik davranışları kapsayabilir. Sonuçta ebeveyn tutumu, çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimini destekleyen bir yaklaşım tarzı olarak tanımlanmaktadır.³⁴ Bu nedenle internet kullanımının da ebeveyn tutumlarından etkilendiği ve olumlu, destekleyici, hafif kontrol edici davranışların internet bağımlılığını azaltabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın bulguları, çocukların cinsiyetinin ebeveyn tutumları ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkide düzenleyici bir rol oynamadığını göstermiştir ($\beta = -0.01 < 1.96$). Başka bir deyişle, çocuk ister kız ister erkek olsun, ebeveyn tutumları çocukların internet kullanımına yönelik tutumlarında anlamlı bir fark göstermemiştir. Bu sonuç, Begum ve ark.’nın³⁵ tarafından yürütülen deneysel çalışmayla örtüşmektedir. Araştırmacılar, hem kız hem de erkek çocuklara yönelik olumlu ya da olumsuz tutumların bulunduğunu, ancak bu eğilimlerin ebeveynlerde sistematik bir cinsiyet önyargısına dönüşmediğini ortaya koymuşlardır. Kararların rastgele dalgalanma gösterdiği, ancak belirli bir cinsiyeti sürekli olarak üstün kılan tutarlı bir model bulunmadığı ifade edilmiştir. Benzer şekilde, Endendijk ve ark.’nın³⁶ geniş kapsamlı meta-analiz çalışmasında da, ebeveynlerin erkek çocuklarına kızlara kıyasla biraz daha fazla kontrol uyguladıkları tespit edilmekle birlikte, genel olarak ebeveyn tutumlarının cinsiyete göre çok az farklılaştığı bulunmuştur. Aynı çalışmanın dikkat çekici bir yönü, zaman etkisidir: 1970 ve 1980’lerde erkek çocuklara daha fazla özerklik tanındığı görülürken, 1990’lı yıllardan itibaren bu durum tersine dönmüş ve kız çocuklarına yönelik daha fazla özerklik destekleyici tutum gözlemlenmiştir. Bu bulgular, ebeveynlik tutumlarının zaman içinde değişkenlik gösterebileceğine ve toplumsal normların bu süreçte etkili olabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca ebeveynin algısı da cinsiyetten bağımsız olarak çocukların tutumunu etkilemiş olabilir. Yapılan bir araştırmada³⁷, dijital oyunlara karşı olumsuz tutumlara sahip ebeveynlerin, çocuklarının oyun oynama davranışlarını düzenlerken kontrol edici bir stil kullanma olasılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak, daha yüksek düzeyde kısıtlayıcı ebeveynlik stili genellikle daha az meydan okuma ve daha yüksek algılanan sosyal oyun ilgisi ile ilişkilendirilmiştir. Buna karşılık, kontrol edici aracılık stilinde bu durumun tersi bir örüntü gözlemlenmiştir. Ayrıca, bu ilişkilerin çocukların cinsiyetinden etkilenmediği belirlenmiştir.

Ek olarak toplumsal yapıda annelerin çocuk yetiştirmede daha aktif rol alması, çocukların internet kullanım alışkanlıklarını ve bağımlılık düzeylerini doğrudan etkileyebilir. Bu nedenle, ebeveynlere yönelik eğitim ve destek programlarında annelerin rolüne özel bir vurgu yapılması faydalı olabilir. Ebeveynlerin hem kız hem de erkek çocuklarına benzer tutumlar sergilemesi, internet bağımlılığıyla mücadelede veya önlemeye yönelik stratejiler geliştirilirken cinsiyet faktörünün ebeveyn tutumları açısından belirleyici bir etken olmadığını göstermektedir.

Bu çalışmanın birkaç sınırlılığı vardır. Araştırma yalnızca bir bölgeyi kapsadığı için, elde edilen bulgular tüm ergen nüfusa genellenemez. Ebeveyn tutumu ve internet bağımlılığı öz bildirimi (self-report) ölçekleriyle ölçül-

müştür ve katılımcıların sosyal istenilirlik etkisiyle yanıt verme olasılığı vardır. Ayrıca cinsiyet etkisi araştırılmış olsa da, katılımcıların cinsiyete ilişkin toplumsal norm algıları veya aile dinamikleri derinlemesine incelenmemiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak bu araştırmada ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının ergenlerin internet bağımlılığı düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu, ancak çocuğun cinsiyetinin bu ilişkiyi değiştirmediği ortaya konulmuştur. Başka bir deyişle, ebeveynin gösterdiği tutum (örneğin destekleyici ya da kontrolcü olması), çocuğun kız ya da erkek olmasından bağımsız olarak internet kullanım davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda boylamsal (uzunlamasına) veri toplanarak, ebeveyn tutumlarının zaman içindeki değişimi ve bu değişimin internet bağımlılığı üzerindeki etkileri daha kapsamlı biçimde incelenebilir. Sayısal bulgulara ek olarak, ebeveyn ve çocuk görüşmelerine dayalı nitel araştırmalar yapılarak bu ilişkinin arka planındaki dinamikler daha derinlemesine anlaşılabilir. Ebeveynlere yönelik dijital okuryazarlık eğitimleri düzenlenerek, çocukların internet kullanımını kontrol etmekten ziyade rehberlik etmeye odaklanan tutumlar geliştirilmeleri teşvik edilebilir. Özellikle okul sağlığı, toplum sağlığı ve çocuk hemşireleri bu eğitimlerde multidisipliner ekibin içerisinde yer alarak katkıda bulunabilirler.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan (Tarih: 17.04.2024, Sayı: 2024/162) onay alınmıştır.

Bilgilendirilmiş onam: Çalışmaya katılan öğrencilerden ve ebeveynlerinden yazılı ve sözlü onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir-ZÇ; Tasarım-MMK, ZÇ; Denetleme-MMK, ZÇ; Kaynaklar-MMK, ZÇ; Malzemeler-MMK, ZÇ; Veri Toplanması ve/veya işlenmesi-ZÇ, MMK; Analiz ve/veya yorum-MMK, ZÇ; Literatür taraması-MMK, ZÇ; Yazıyı yazan - MMK; Eleştirel inceleme-MMK, ZÇ.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Bu çalışma TÜBİTAK 2209A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı tarafından finanse edilmiştir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from the Social and Human Sciences Ethics Committee of Recep Tayyip Erdogan University (Date: 17.04.2024, Number: 2024/162).

Informed Consent: Written and/or verbal consent was obtained from students and their parents participating in the study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept-ZÇ; Design-MMK, ZÇ; Supervision-MMK, ZÇ; Resources-MMK, ZÇ; Materials-MMK, ZÇ; Data Collection and/or Processing-ZÇ, MMK; Analysis and/or Interpretation-MMK, ZÇ; Literature Search-MMK, ZÇ; Writing Manuscript-MMK; Critical Review-MMK, ZÇ.

Declaration of Interests: The authors declare that

there is no conflict of interest.

Funding: This study was funded by TUBITAK 2209A University Students Research Projects Support Program.

KAYNAKLAR

- Guo Y, Chen H, You X, Liu X, Sun X, Jin Y. Relationship between parenting style and internet addiction: Interpersonal relationship problem as a mediator and gender as a moderator. *Heliyon*. 2024;10(2):e23973. doi:10.1016/j.heliyon.2024.e23973
- Arısoy Ö. İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatri-de Güncel Yaklaşımlar*. 2009;1(1):55-67.
- Çınar ÇY, Mutlu E. İnternet bağımlılığının benlik saygısı, dikkat, gelişmeleri kaçırma korkusu, yaşam doyumu ve kişilik özellikleri ile ilişkisi. *Bağımlılık Dergisi*. 2019;20(3):133-142.
- Ceyhan E. Ergen ruh açısından bir risk faktörü: İnternet bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 2008;15(2):109-116.
- Karaer Y, Akdemir D. Parenting styles, perceived social support and emotion regulation in adolescents with internet addiction. *Compr Psychiatry*. 2019;92:22-27. doi:10.1016/j.comp psych.2019.03.003
- Gökçearslan Ş, Günbatar MS. Ortaöğrenim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*. 2012;2(2):10-24.
- Son HG, Cho HJ, Jeong KH. The Effects of Korean Parents' Smartphone Addiction on Korean Children's Smartphone Addiction: Moderating Effects of Children's Gender and Age. *Int J Environ Res Public Health*. 2021;18(13):6685. doi:10.3390/ijerph18136685
- Büyükgebiz Koca E, Tunca MZ. İnternet ve Sosyal Medya Bağımlılığının Öğrenciler Üzerindeki Etkilerine Dair Bir Araştırma. *Alanya Akademik Bakış*. 2020;4(1):77-103.
- Aksoy AN, Koçtürk M. Ebeveyn tutumlarını algılama ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2019;7(4):63-70.
- Türkiye İstatistik Kurumu. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2023. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalkı-Bilişim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanım-Arastırması-2023-49407](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalkı-Bilişim-Teknolojileri-(BT)-Kullanım-Arastırması-2023-49407). Published 2023. Accessed March 6, 2025.
- Türkiye İstatistik Kurumu. Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanım-Arastırması-2024-53638>. Published 2024. Accessed March 6, 2025.
- Wu CS, Wong HT, Yu KF, et al. Parenting approaches, family functionality, and internet addiction among Hong Kong adolescents. *BMC Pediatr*. 2016;16(1):130. doi:10.1186/s12887-016-0666-y
- Casaló LV, Escario JJ. Predictors of excessive internet use among adolescents in Spain: The relevance of the relationship between parents and their children. *Comput Human Behav*. 2019;92:344-351. doi:10.1016/j.chb.2018.11.042
- Aydoğdu F, Dilekmen M. Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2016;11(2).
- Sıgırlı H. Liselilerde Patolojik İnternet Kullanımı ve İnternet Bağımlılığı. *Humanistic Perspective*. 2022;4(2):433-447. doi:10.47793/hp.1069820
- İnci MA, Deniz Ü. Baba Tutumları ile Çocuğun Yaşı, Cinsiyeti, Doğum Sırası ve Kardeş Sayısı Değişkenleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*. 2015;7(02).
- Kňáček G, Považanová BK, Dolejš M. Internet addiction: the Czech and Slovak adolescent population. *BMC Psychol*. 2024;12(1):592. doi:10.1186/s40359-024-02100-1
- Esen E. Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi [dissertation]. ProQuest Dissertations & Theses Global; 2010. Accessed March 6, 2025. <https://www.proquest.com/dissertations-theses/ergenlerde-internet-bagimlilikini-yordayan-psiko/docview/2956852305>
- Yüksel R, Kocairi C, Arslantaş H, Söylemez B. Ergenlerde internet bağımlılığını etkileyen faktörler. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2020;9(1):19-28.
- Yılmaz H. İyi ebeveyn, çocuğu için her zaman her şeyi yapan ebeveyn değildir: Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutum Ölçeği (AHETÖ) geliştirme çalışması. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*. 2019;3(1):3-31.
- Günüç S, Kayri M. Türkiye’de internet bağımlılık profili ve internet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik-güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2010;39(39):220-232.
- Hu LT, Bentler PM. Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. *Struct Equ Modeling*. 1999;6(1):1-55. doi:10.1080/10705519909540118
- Kline RB. *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. 4th ed. The Guilford Press; 2016.
- Li YY, Sun Y, Meng SQ, et al. Internet Addiction Increases in the General Population During COVID-19: Evidence From China. *Am J Addict*. 2021;30(4):389-397. doi:10.1111/ajad.13156
- Karki K, Singh DR, Maharjan D, Sushmita KC, Shrestha S, Thapa DK. Internet addiction and sleep quality among adolescents in a peri-urban setting in Nepal: A cross-sectional school-based survey. *PLoS One*. 2021;16(2):e0246940. doi:10.1371/journal.pone.0246940
- Dalamaria T, Pinto WJ, Farias EDS, Souza OF. Internet Addiction Among Adolescents In A Western Brazilian Amazonian City. *Rev Paul Pediatr*. 2021;39:e2019270. doi:10.1590/1984-0462/2021/39/2019270
- Salarvand S, Albatineh AN, Dalvand S, Baghban Karimi E, Ghanei Gheshlagh R. Prevalence of Internet Addiction Among Iranian University Students: A Systematic Review and Meta-analysis. *Cyberpsychol Behav Soc Netw*. 2022;25(4):213-222. doi:10.1089/cyber.2021.0120

28. Kalkim A, Emlek Sert Z. Internet addiction and affected factors in primary school students: School-based study. *Arch Psychiatr Nurs*. 2021;35(3):271-276. doi:10.1016/j.apnu.2021.03.003
29. Ramazanoglu M. Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı, Sosyal Medya Bozukluğu ve Akıllı Telefon Bağımlılığı Arasındaki İlişki. *Dünya Eğitim Dergisi*. 2020;10(4):139-148.
30. Geniş Ç, Ayaz-Alkaya S. Digital game addiction, social anxiety, and parental attitudes in adolescents: A cross-sectional study. *Child Youth Serv Rev*. 2023;149:106931. doi:10.1016/j.childyouth.2023.106931
31. Uncu Y, Vural P, Büyükuysal C, Alper Z, Kiliç EZ. How parental attitudes affect the risky computer and Internet usage patterns of adolescents: a population-based study in the Bursa District of Turkey. *Cent Eur J Public Health*. 2014;22(4):266-272. doi:10.21101/cejph.a4012
32. Li S, Tei H, Tian L. A meta-analysis of the relationship between parenting style and internet addiction among mainland Chinese teenagers. *Soc Behav Pers*. 2018;46(9):1475-1487.
33. Bulanik Koc E, Karacetin Ozer G, Mutlu C, Onal BS, Ciftci A, Ercan O. Assessment of attitude of parents towards adolescents with Internet gaming disorder. *Pediatr Int*. 2020;62(7):848-856. doi:10.1111/ped.14238
34. Lee H, Han JW. Analysis of parenting attitude types and influencing factors of Korean parents by using latent transition analysis. *Int J Environ Res Public Health*. 2021;18(14):7394.
35. Begum L, GrossmanPJ, Islam A. Gender Bias in Parental Attitude: An Experimental Approach. *Demography*, 2018; 55(5), 1641-1662. doi:10.1007/s13524-018-0699-y
36. Endendijk JJ, Groeneveld MG, Bakermans-Kranenburg MJ, Mesman J. Gender-Differentiated Parenting Revisited: Meta-Analysis Reveals Very Few Differences in Parental Control of Boys and Girls. *PloSone*. 2016;11(7):e0159193. doi:10.1371/journal.pone.0159193
37. Van Petegem S, de FerrerreE, SoenensB. et al. Parents' Degree and Style of Restrictive Mediation of Young Children's Digital Gaming: Associations with Parental Attitudes and Perceived Child Adjustment. *J Child Fam Stud*. 2019;28:1379-1391. doi:10.1007/s10826-019-01368-x